

- poskytuje ve skutečném čase údaje potřebné k řízení výrobních podniků a investic i nákladů výroby,
- snadno zvládá nápor výroby za podmínek zvýšeného ohrožení nebo za mobilizace.

V současné době je pružná výrobní technologie, kterou lze využít pro výrobu a opravy mnoha součástí, podsystémů, náhradních dílů a slibuje možnosti širšího využití. Domnívám se proto, že by modernizace obranné výroby měla tvořit hlavní prvek jakékoli dlouhodobé akviziční strategie, která si klade za cíl zkracovat dobu potřebnou k zavedení systému a snižovat jednotkové výrobní náklady.

● Akviziční strategie by měla zabezpečovat budoucí potřeby, proto nemůže být statická. Osvojení integrované akviziční strategie vyžaduje trvalé sledování, vyhodnocování a přizpůsobování. Důležité je zejména každodenní shromažďování a hloubkový rozbor údajů, umožňující poskytnout strategickému řízení informace potřebné k vyhodnocování dlouhodobých účinků změn akviziční politiky a vytvoření nové, neboť musí reagovat na charakter ohrožení, dostupnost zdrojů, růst jednotkových cen, omezenou možnost zahajovat nové programy, stárnutí systémů a nepředvídatelné potřeby.

Plukovník Ing. Jaroslav Němec

VOJENSKÁ SLUŽBA A PROFESIONALIZACE ARMÁDY

Demokratické státy budují své ozbrojené síly převážně nebo výlučně na základě dobrovolné vojenské služby. Termíny „dobrovolnická armáda“ a „profesionální armáda“ mají stejné významové podstatné znaky: buď je vojenská služba vykonávána dobrovolně za podmínek stanovených ve smlouvě, kterou uzavřel občan s vojenskou správou, nebo je vojenská služba vykonávána jako povolání za plat, který je zdrojem uspokojování potřeb občana. Tyto různé názvy jednoho pojmu však vyvolávají různé představy. Pojem „dobrovolnická armáda“ zdůrazňuje, že hlavní motivací vojenské služby je ztotožnění občana s dominantními hodnotami společnosti a odhodlání bránit je proti ohrožení. termín „profesionální armáda“ zdůrazňuje jako motivaci výkon odborné činnosti za plat. Umožňuje tuto skutečnost označit i za žoldnéřskou armádu, jejíž příslušníci jsou za plat ochotni sloužit jakýmkoli silám a cílům. Proto je dávana přednost termínu „dobrovolnická armáda“.

Vojenská služba je ve všech armádách světa vnitřně členěna na různé druhy, typy vojenské služby a jejich varianty. Bohatost vytvořeného vnitřního členění se v jednotlivých armádách podstatně liší. Vojenská služba je vykonávána v každé armádě nejméně dvěma druhy a několika typy.

Základními druhy vojenské služby jsou:

● **povinná vojenská činná služba** stanovená na základě branného zákona o všeobecné nebo částečné branné povinnosti:

- pravidelná,
- miliční (s pohotovostním prodloužením závazku k činné službě se zkracuje nebo ruší povinnost k záložní službě, a stálým – po ukončení základní vojenské služby až do stanovené věkové hranice);

● **dobrovolná vojenská činná služba**, tj. služba vojáka z povolání za plat na základě uzavřené smlouvy:

- na dobu určitou (na dobu krátkou 3 až 11 let a na dobu delší 12 až 15 let),
- na dobu neurčitou (s počátečním zámyslem vykonávat ji jako podstatnou část životní dráhy, výjimečně jako celoživotní povolání, a miliční za podmínek stanovených smlouvou);

● **vojenská záložní služba**:

- povinná (vykonávaná po skončení povinné základní vojenské činné služby až do stanovené věkové hranice),

- dobrovolná (vykonávaná po odchodu z vojenské činné služby na základě uzavřené smlouvy a plněná jako jediný druh vojenské služby po dobu určitou nebo do stanovené věkové hranice).

Mezi jednotlivými druhy, typy a podtypy vojenské služby vzniká v ozbrojených silách svébytná matice vztahů, která umožňuje optimalizovat vnitřní členění vojenské služby podle aktuálních podmínek, zejména ji dlouhodobě nebo krátkodobě (i na jeden rok) přizpůsobovat demografickému vývoji, ekonomické a vojenskopolitické situaci, zaměstnanosti i potřebám doplňování ozbrojených sil. Vzhledem k vazbám nelze ze systému vojenské služby vytrhovat jeho jednotlivé části a posuzovat je samostatně.

Systém vojenské služby musí zabezpečovat potřeby mírového i válečného doplňování ozbrojených sil. Zákonodárství většiny států (včetně států s dobrovolnou vojenskou službou) dává proto možnost zavést všeobecnou brannou povinnost při vyhlášení stavu národního ohrožení nebo národní nouze k zabezpečení válečného doplňování. K zabezpečení mírového doplňování ozbrojených sil při vzniku zvýšeného ohrožení se zpravidla dává hlavě státu možnost povolání zálohy k vojenské činné službě bez předchozího vyhlášení stavu národního ohrožení nebo stavu národní nouze. Nejvyšší počet povolávaných osob a doba jejich povolání jsou stanoveny zákonem.

Systém vojenské služby je u mnoha armád pružný a umožňuje do určité míry volit druh a typ vojenské činné služby, např.:

- prodloužením základní vojenské činné služby dosáhnout zkrácení záložní služby nebo se závazku k záložní službě zcela zprostit,
- prodloužením závazku k záložní službě dosáhnout zkrácení délky základní služby,
- absolvovat vojenskou přípravu při studiu civilní vysoké školy a vykonávat pouze záložní vojenskou službu.

Vnitřní členění vojenské služby v každé armádě vychází ze společenských podmínek a národních tradic. Je nepřenositelné v prostoru i čase na jiné společenské podmínky.

Pro dobrovolnou vojenskou službu má rozhodující význam motivace. Důležitými motivačními prvky jsou vedle ztotožnění se s dominantními hodnotami společnosti i společenské postavení vojáka, možnost sebeuplatnění, peněžní ohodnocení, perspektiva osobního růstu a uplatnění v civilním životě po odchodu z armády, vysoká úroveň zabezpečení kulturních, sociálních a materiálních podmínek života vojáků a jejich rodinných příslušníků aj.

Myslím, že z hlediska postupného přechodu k dobrovolnické armádě bude i v ČSA účelné **stanovit potřeby pro doplňování ozbrojených sil** s přihlédnutím k zahraničním zkušenostem.

Pro doplňování ozbrojených sil budou potřebné tyto kategorie vojáků:

- **mužstvo** (vojini, členové družstev, osádek, počet jednotlivých druhů vojsk a služeb); tato kategorie bude nejpočetnější; z hlediska hmotné zainteresovanosti je účelné ji rozvrstvit zavedením tříd s tím, že pro každou třídu bude kvalifikační stupeň vyjádřen určenou množinou dovedností, které vojin prokázal při závěrečné zkoušce po ukončení určitého období výcviku (např. vojin 5. až 1. třídy s viditelným označením třídy na stejnokroji a příslušným platovým ohodnocením třídy);

- **poddůstojníci** (specialisté, velitelé družstev, v některých armádách až zástupci velitelů čet); význam této kategorie vojáků by se měl v dobrovolnické armádě podstatně zvýšit; v některých zahraničních armádách je počet těchto hodností mnohem větší než v ČSA;

- **praporčíci** (specialisté a náčelníci určitých úseků týlových služeb a zabezpečení armády, zástupci velitelů čet, někde až velitelé čet); u mnoha armád tato kategorie vojáků neexistuje, je zahrnuta v kategorii poddůstojníků;

- **důstojníci** (tato kategorie je bohatě členěna, a to podle druhů ozbrojených sil, služebních profesních drah, funkčních oblastí aj. i podle stupňů velení: jednotka, útvar, svazek, svaz, ústřední orgány druhu ozbrojených sil, ozbrojených sil, koaličních ozbrojených sil (podpůrné i v jiných rozměrech, např. podle délky smluvního závazku k vojenské činné službě).

Při této kategorizaci pro každou dobrovolnickou armádu obecně platí, že obtížnost doplňování ozbrojených sil se zvyšuje se snižováním úrovně kategorie vojáků. V ekonomicky nejvyspělejších státech se daří doplňovat ozbrojené síly důstojníky bez větších potíží, doplňování praporčíků může v určitých obdobích působit problémy, doplňování poddůstojníků je většinou obtížné a doplňování mužstvem je ve všech armádách (s výjimkou USA) trvale neuspokojivé. Nemožnost zabezpečit doplňování armády mužstvem na základě dobrovolné vojenské služby je odstraněna převážně uzákoněním částečné branné povinnosti. Pro zlepšení situace se v jednotlivých armádách vytvářejí složité systémy motivace, hmotné zainteresovanosti a zvyšování přitažlivosti vojenské činné služby pro všechny kategorie vojáků.

Domnívám se, že ve výstavbě ČSA bude vhodné uskutečnit postupný přechod na dobrovolnickou armádu modulárním způsobem, který umožní vytvořit některé organizační prvky dříve, než bude možné využít výsledků úplného systémového řešení problému. Nezanedbatelnou výhodou by byla možnost využít vznikající poptávky po pracovních příležitostech a poskytnout pomoc při řešení vznikající nezaměstnanosti. Základním stavebnicovým prvkem modulární organizační struktury pravidelných ozbrojených sil by měla být jednotka na úrovni praporu (jimi vytvářet brigády a sbory). Možnosti je potřebné nejprve prověřit v životě a teprve po zjištění jejich životaschopnosti přikročit k omezování nebo zrušení všeobecné branné povinnosti.

Možné zdroje doplňování dobrovolnické armády pro jednotlivé kategorie vojáků představují:

- občané se základním nebo nedokončeným středním vzděláním (nekvalifikovaní nebo vyučení v oboru),
 - absolventi středních všeobecně vzdělávacích nebo odborných škol,
 - absolventi vysokých škol,
 - vojáci v záloze, kteří při obnovení závazku budou ustanoveni nejméně do funkcí, jež zastávali při odchodu z vojenské činné služby,
 - ženy (v některých armádách jsou zařazovány i na funkce u bojových jednotek, množství vojáků z povolání je u mnoha armád několikanásobně větší než v ČSA).
- Schopnost mobilizovat tyto možné zdroje a účinně je využít ve vojenské činné službě bude záviset na systémově pojatých a sladěných působících opatřeních. Předpokladem je:
- dostatečné odhodlání obyvatelstva bránit dominantní hodnoty společnosti,
 - přiměřená společenská prestiž, přitažlivost vojenské služby a společenské postavení vojáků,
 - znalost společenské situace zejména demografického vývoje, vývoje zaměstnanosti, hmotných a duchovních podmínek života, motivace jednotlivých kategorií obyvatelstva, poskytování stipendií posluchačům vysokých škol,
 - zabezpečení životní perspektivy a snadného obousměrného přechodu mezi civilní a vojenskou životní dráhou,
 - demokratizace a humanizace vojenské služby, dobré pracovní a životní podmínky i pro rodinné příslušníky, odpovídající vyrovnání těžkosti vojenské služby.

Rozhodování občana o vlastní životní dráze a vhodnosti zařadit do ní krátkodobě nebo dlouhodobě vojenskou činnou službu usnadňuje definování služebních kariér pro různé vojenské profese. Je základním motivačním prvkem pro vojenskou činnou službu a účinně stimuluje všestranný rozvoj osobnosti vojáka z povolání.

Systém vojenského vzdělávání je jedním z nejdůležitějších prvků doplňování profesionální armády důstojníky. Je výrazně orientován na co nejvyšší mobilizaci možných zdrojů doplňování dobrovolnické armády, jejich účinné využití ve vojenské činné službě a na vytváření předpokladů pro jejich úspěšný návrat na civilní životní dráhu. V moderních demokratických armádách jsou využívány a rozvíjeny možnosti přípravy vojenských kádru v civilních školách a všechny formy mimoškolního vzdělávání. Úloha vojenského školství je zaměřena převážně (výlučně) na přípravu velitelskoštábních pracovníků.

Při projektování nového systému vojenského vzdělávání v ČSA by bylo účelné podrobněji rozebrat zejména následující charakteristické rysy vzdělávacích soustav moderních dobrovolnických armád a vytvořit:

- systém vojenského vzdělávání ozbrojených sil se soustavou vojenského školství, systémem vzdělávání na civilních vysokých školách a mimoškolní vzdělávání formou interního dálkového korespondenčního studia se zabezpečením i získání nejvyššího vzdělání přímo na vojenské základně bez přerušení výkonu vojenské činné služby,
- pojetí soustavy vojenského školství s výlučnou orientací na přípravu velitelů a důstojníků štábů pro jednotlivé stupně velení; ostatní funkce v ozbrojených silách jsou považovány za odpovídající funkcím civilní státní správy,
- podmínky ke snížení podílu vojenské školské soustavy se zvyšováním stupně velení,
- oborové pojetí studia,

- pružný organizační systém, který je schopen zabezpečit poskytnutí vzdělání příslušné úrovně a zaměření.

Domnívám se, že při zpracování koncepce systému vojenského vzdělávání bude účelné přihlédnout i k následujícím principům:

- pro vstup do vojenské činné služby se nepožaduje maturitní vysvědčení na gymnáziu,
- systém vojenského vzdělávání umožňuje každému vojákovi z povolání zvýšit si kvalifikaci ve vojenských, civilních školách a různých formách mimoškolního vzdělávání až na nejvyšší úroveň formou interního, dálkového nebo korespondenčního studia, a to v některých případech i přímo na vojenské základně bez přerušení výkonu vojenské činné služby, po dobu interního studia voják dostává stejný základní plat a další dávky jako v činné službě,
- vzdělávací kanceláře a důstojníci na vojenských základnách doporučí každému vojákovi program osobního růstu a zabezpečí jeho plnění,
- vojenské školy zabezpečují při interním studiu ubytování i pro rodinné příslušníky, vytvářejí podmínky pro plnohodnotný život rodiny po dobu studia (školní docházka pro děti, zdravotnické zabezpečení apod.),
- tyto školy neudělují akademické tituly, podmínkou jmenování do důstojnické hodnosti je získání akademického titulu (bakaláře) na civilní univerzitě,
- systém vojenského vzdělávání je účelně propojován se systémem civilního středního a vysokého školství, vytvářejí se např. sdružení univerzit, která ve spolupráci s ozbrojenými silami rozvíjejí, podporují a uznávají výsledky netradičních forem studia,
- ozbrojené síly mají právo organizovat kursy a vydávat osvědčení o všeobecném vzdělání, které je v ozbrojených silách pokládáno za rovnocenné maturitnímu vysvědčení, za specifikovaných podmínek je uznáváno i některými orgány civilní státní správy,
- vojenská správa dojednává se sdružením univerzit netradiční formy vzdělávání uznávající některé prvky vojenského vzdělání a výcviku jako započitatelné do vysokoškolského studia, je vytvářen systém akreditací, přenositelných v celém sdružení,
- tato správa vytváří účinný systém podpory samostatného studia a uznání znalostí získaných mimoškolním studiem, zabezpečuje taktéž možnost vojenského vzdělání přímo na vojenské základně (tzv. „odloučené koleje“), v místě odlehlé posádky a i v případech časté změny místa výkonu vojenské služby (přenos předcházejících výsledků studia akreditací).

Základním prvkem systému doplňování dobrovolnické armády mužstvem a poddůstojníky je **vojenský výcvik**. Zahraniční zkušenosti potvrzují, že požadavky základního výcviku vojína je možné splnit za jeden až tři měsíce. Výcvik specialistů navazující na základní vojenský výcvik trvá zpravidla 3 až 5 měsíců, jen u nejnáročnějších specializací je delší.

Vzhledem k nepřetržitosti náboru a k zabezpečení vysoké účinnosti vojenského výcviku zřídily některé armády speciální výcviková střediska druhů ozbrojených sil, která jsou podřízena velitelstvím výcviku. Toto středisko je schopno na základě požadavků zabezpečit výcvik jednotlivce, družstva, čety, roty, praporu, pluku a brigády, výcvik velitelů, štábů, svazků a svazů.

Pravidelné ozbrojené síly složené výhradně z vojáků z povolání se vojenským výcvikem nezabývají. Výcvik jednotlivce, jednotky a útvaru jim zabezpečuje výcvikové středisko. Hlavním posláním pravidelných sil je bojová a operační příprava na plnění úkolů v bojích a operacích.

Součástí vojenského výcviku ve výcvikovém středisku (jeho završením) je prověrka účinnosti výcviku a sladění bojové činnosti ve dvoustranném cvičení s vojsky (do brigády). „Nepřítele“ potřebné úrovně představují vojska výcvikového střediska, která jsou vycvičena ve vedení operací a bojů podle vojenské doktriny, operačních a bojových řádů armád možného protivníka. Automatizovaný výcvikový systém umožňuje vyhodnocovat průběh boje ve skutečném čase, stanovit stupeň vycvičenosti a bojovou hodnotu cvičících vojsk, připravit programy pro přípravu vojsk i zdokonalovací výcvik velitelů a štábů ve stálých posádkách. Pro snížení nákladů na výcvik zapůjčuje výcvikové středisko cvičícím vojskům své těžké zbraně (tanky, bojová vozidla pěchoty aj.), které není nutné do výcvikového prostoru ze stálých posádek přesunovat.

Přitažlivost vojenské činné služby z povolání u mužstva a poddůstojníků je podporována rozsáhlým komplexním programem demokratizace a humanizace vojenské služby, platovým ohodnocením, skutečným vyrovnáním všech nevýhod a těžkostí vojenské služby i zajištěním příznivých podmínek pro normální život vojáků, jejich rodin nejen v době vojenské činné služby, ale i po odchodu do důchodu. Program sleduje cíl, aby vojáci této kategorie prodlužovali svůj závazek k vojenské činné službě a nejspokojnější z nich usilovali o přechod do vyšších kategorií.

Vojáci v záloze jsou nejvalitnějším a jediným pohotovým zdrojem válečného doplňování dobrovolnických armád. Zavedení částečné nebo všeobecné branné povinnosti až s vyhlášením stavu národního ohrožení nebo národní nouze znamená v dobrovolnických armádách mobilizaci zdrojů, které nejsou vycvičeny a jejichž příprava k bojové činnosti si vyžádá určitý čas i úsilí. Proto je přípravě záloh věnována ve všech dobrovolnických armádách mimořádná pozornost.

Vedle obecně rozšířeného systému výcviku záloh jejich pravidelným povoláváním na vojenská cvičení do dosažení stanovené věkové hranice se používají i systémy intenzivního výcviku záloh při časově omezené záložní vojenské službě. Mezi nejpopracovanější patří systém výcviku záloh pozemního vojska armády USA a Národní gardy.

Studenti civilních vysokých škol mají možnost absolvovat při řádném studiu 2 až 4letý vojenský výcvik organizovaný výcvikovým velitelstvím. Po podepsání závazku k záložní vojenské službě (v případě dvouletého výcviku na 6 let, při čtyřletém výcviku na 8 let) a složení zkoušek se stávají důstojníky v záloze, jsou jmenováni poručíky. Záložní služba v Národní gardě nebo zálohách pozemního vojska a vojenského letectva zahrnuje každý měsíc cvičení v trvání 2 dnů (víkend) a každý rok zdokonalovací výcvik po dobu 14 dnů u závazku k záložní vojenské službě. Záložní důstojník má možnost přejít kdykoli do vojenské činné služby a podepsáním závazku na nejméně tři roky zrušit svůj závazek k záložní vojenské službě. Zájem o záložní vojenskou službu je podporován silnými motivačními prvky (např. stipendium po dobu vysokoškolského studia, plat za záložní službu, úhrada nákladů spojených s výcvikem).

Postupný přechod ČSA na dobrovolnický typ armády přinese kvalitativně nové problémy, které v ČSA nebyly dosud nikdy řešeny. Předpokladem jejich úspěšného řešení je:

- systémové pojetí profesionalizace ČSA jako komplexního problému, jehož řešení vyžaduje využit poznatků vědy a jehož společenský význam jej zařazuje do sféry strategického řízení,